

Petri Bernadett

A belső piac és az európai jólét kohéziós politikai kérdés

Bevezetés

Miközben az idén ősszel leköszönő Európai Bizottság néhány nappal ezelőtt, március 27-én nyilvánosságra hozta kilencedik kohéziós jelentését, Enrico Letta korábbi olasz kormányfő az EU tagállamaiban tett látogatások alkalmával méri fel a területi kohézió állapotát és hatását a belső piac működésére.¹ Orbán Viktor miniszterelnök ezen a héten fogadta az olasz politikust, akivel a belső piaci kihívásokon túl a közelgő magyar EU-elnökségi tervekről is tárgyalt.

Jelentés a belső piacról és a versenyképességről

Enrico Letta belső piaci következtetései az EU egységes belső piacának átvilágításáról és továbbfejlesztéséről szóló stratégiai jelentésének részét képezik majd, amelyet áprilisban az Európai Tanács előtt mutat be. Enrico Letta Orbán Viktorral folytatott megbeszélésén ezért a legfontosabb téma az európai gazdaság versenyképességének helyreállítása volt, valamint a belső piac kiteljesítése újabb területekkel, például a védelmi politikával. Az április 17-én bemutatni tervezett jelentés a helyzetkép vázolásán túl várhatóan konkrét javaslatokat tartalmaz majd arra nézve, hogy a területi kohézió miként erősítheti az egységes belső piac működését.²

Az időközben napvilágot látott kilencedik kohéziós jelentés szerint a nyugat-keleti regionális fejlettségi megosztottsági tengely egyre inkább észak-déli pólusúvá válik.³ Ha Közép-Európa jelenti az Európai Unió kohéziós politikájának sikertörténetét, akkor Dél-Európa a legnagyobb kihívás a jövőre nézve, mivel a régiók túlnyomó többsége nem tud érdemi felzárkózást felmutatni – fogalmaz a jelentés

¹ European Commission 2024.

² PACKROFF 2024.

³ NAVRACSICS 2024.

a kohéziós politika jövőbeli területi kihívásaival kapcsolatban. Ezt a jelentés részben azzal is magyarázza, hogy a klímaváltozás hatásai jelentősebb mértékben sújtják a déli, délkeleti tagországokat, e következményeket pedig a kohéziós politika mind ez idáig nem volt képes felszámolni.⁴

A kohéziós jelentésben szereplő, Dél-Európát érintő kihívások miatt talán még érdekesebb, hogy Enrico Letta korábbi olasz kormányfő kapta az Európai Tanácstól az annak 2023. június 30-i következtetésében foglalt feladatot, hogy független, magas szintű jelentést készítsen az Európai Unió belső piacának állapotáról.⁵ A jelentéstervezet elkészítése során az olasz politikus feladata, hogy a regionális különbségeket és a kohéziós célok megvalósulásának mértékét is felmérje, továbbá új irányokat fogalmazzon meg az egységes piac jövőjét illetően.

A belső piac egységesebbé tételére vonatkozó ütemterv lépései között szerepelnek majd olyan, Letta által is tabunak nevezett törekvések, mint a pénzügyi unió és az adóharmonizáció, amelyek teljes körű bevezetését szorgalmazza az EU teljes területén.⁶ A fentiek indoklásaként – nem egészen helytálló párhuzamba állítással – az Egyesült Államokat hozza fel példának, amely Letta álláspontja szerint sokkal jobban kihasználja az egységes belső piacon rejlő lehetőségeket.

Letta több alkalommal egyeztetett a különböző érdekcsoportokkal és bizottságokkal a tervezetről, így 2023 szeptemberében az Európai Parlament Belső Piaci és Fogyasztóvédelmi Bizottságának (IMCO) tagjaival vitatta meg a tervezett főbb megállapításokat és előzetes ajánlásokat.⁷ 2024. februárban, a második találkozó során Letta elmondta, hogy úgy gondolja, új megközelítést kell keresni az egységes piac jobb működése érdekében, és a geopolitikai dimenziót új szempontok szerint kell értelmezni.⁸ Az egységes piac általa korábban nemzeti hatáskörben érvényesített négy új pillért azonosított: a védelem, a távközlés, az energia és a pénzügyi szolgáltatások területét. Kiemelte, hogy Európa erőfeszítéseit ezen a négy területen szükséges fokozni, megfelelő sebességgel, léptékkal és arányos finanszírozással kombinálva. Enrico Letta a bővítéspolitikát és a kohéziós politikát fontosságát is hangsúlyozta, előbbi a következő évtized legösszetettebb feladatának tartja. A *Green Deal* célkitűzései kapcsán

⁴ A 9. kohéziós jelentés rávilágít, hogy a kohéziós politikának köszönhetően tovább csökkentek az EU régiói és tagállamai közötti egyenlőtlenségek 2024.

⁵ Európai Tanács 2023.

⁶ GyÉVAI 2024.

⁷ Exchange of Views on the High Level Report on the Future of the Single Market 2024.

⁸ Redazione 2024.

viSSzaesést prognosztizált Letta, amennyiben a kellő finanszírozás nem áll rendelkezésre.

Kohéziós célkitűzésekre van szükség az uniós szakpolitikák terén

A belső piac jövőjéről szóló konzultációk és előzetes állásfoglalások során első-sorban tehát arról esett szó, hogy a kohéziós politika mennyiben képes támogatni az Európai Unió egyes szakpolitikáinak célkitűzéseit, az a megközelítés azonban mind ez idáig nem került be a stratégia szempontrendszerébe, hogy az Európai Unió egyes szakpolitikái mennyiben képesek hozzájárulni a kohézió célrendszeréhez. A lisszaboni szerződés a területi kohéziót hivatalosan is az Európai Unió szerződéseinek rendelkezései közé integrálta 2007-ben. Ennek megfelelően az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSz) 174. cikke hangsúlyozza a gazdasági, társadalmi és szociális kohézió fontosságát, a területi kohézió fontosságát, kiemelve az egyes országok közötti egyenlőtlenségek kezelésének szükségességét.

A területi kohézió kiemelten fontos a Magyarországon belüli és az Európai Unió régiói közötti innovációs szakadékok szűkítése érdekében, amely együtt jár a közvetlen finanszírozású uniós források lehívása régiók közötti aránytalanságainak felszámolásával. Az Európai Bizottság új európai innovációs menetrendje elismeri ezt az innovációs szakadékot és a közvetlen uniós források tagállamok közötti elosztásának egyenlőtlenségeit, és hangsúlyozza, hogy stratégiai megközelítésre van szükség ahhoz, hogy ezeket a forrásokat a növekedés és az innováció szolgálatába állítsák, éppen azért, mert az innovációval kapcsolatos területi egyenlőtlenségek fokozzák a belső piaci különbségeket, ebből következően akadályt képeznek az uniós szabadságok – személyek, szolgáltatások, áruk és tőke – szabad áramlása előtt.⁹ Márpedig a belső piac célja éppen ezen uniós alapszabadságok akadálytalan áramlásának biztosítása.

A közvetlen források különbségei akadályozzák a belső piac működését

Éppen ezért, kihasználva a Letta-féle belső piaci jelentéssel kapcsolatos előzetes konzultációs lehetőséget, a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium

⁹ The New European Innovation Agenda 2023.

háttérintézményeként működő Magyar Fejlesztésösztönző Iroda levélben fordult a jelentéstevőhöz, felhíva figyelmét az európai uniós közvetlen források lehívása terén érvényesülő markáns területi különbségekre, amelyek ennél fogva az innováció finanszírozásában, ebből adódóan a belső piac elveinek érvényesülése terén okoznak jelentős egyenlőtlenségeket. Az Európai Bizottságnak a kohéziós politika jövőjével foglalkozó munkacsoportja által korábban megvitatott kohéziós politika jövőbeli iránya szintén a regionális jólét és ellenálló képesség fokozását célozza az innováció támogatásán, az oktatáson és a jobb kormányzáson keresztül.¹⁰ Az ilyen fejlesztések erősítenék a regionális alkalmazkodóképességet és ellenálló képességet az előre nem látható zavarokkal szemben. Az innováció támogatása a regionális politika egyik alappillére.

Annak ellenére ugyanis, hogy a Horizont program 95,5 milliárd eurós költségvetésével a 38 közvetlen uniós alap közül a legnagyobb, e pénzeszközök elosztása egyenlőtlen volt: a később csatlakozott EU13-országok a jelenlegi keretprogram 2021-es indulása óta a nettó uniós hozzájárulásnak mindössze a 7,89%-át kapták meg az időszakos országos teljesítményt összefoglaló Horizont-jelzőrendszer (Dashboard) 2023. december 20-án közzétett adatai alapján. Ezzel áll ellentétben a korábban csatlakozott EU14-országok által kapott 84%, míg az EU13-országok a támogatott pályázatok 16%-át nyújtották be. Az adatokból kiderül, hogy jelentős az egy főre és kutatóra jutó finanszírozási különbség: az EU13-országok lényegesen kevesebbet kapnak, mint az EU14-országok. Például az EU13-országokban a teljes lakosságra jutó nettó uniós hozzájárulás 20 euró, míg az EU14-országokban 70 euró. A Horizont-finanszírozás eloszlása nemcsak a tagállamok között egyenlőtlen, hanem a kiegyensúlyozatlanság regionális szinten is érvényesül. Az EU 20 NUTS2 statisztikai régiója részesül az uniós támogatások 51%-ában, míg a fennmaradó 230 régiónak kell megosztotnia a maradék 49%-on. E téren jól teljesítő déli régiót is jócskán találunk, hiszen az attikai régió (Athén NUTS2-regiója) például 650 millió euróval a 8. legnagyobb kedvezményezett, amely mellett eltörpül a Magyarország számára országos szinten kiosztott 128 millió euró összegnyi uniós forrás.

Mindez azért is releváns, mivel Enrico Letta jelentésében kiemelt jelentőséget szán az európai stratégiai szektorok fejlesztésének – úgymint a védelmi ipar és a kettős felhasználású termékek, illetve technológiák –, és e téren átfogóbb és integráltabb befektetéseket javasol a versenyképesség növelése érdekében, felhíva a figyelmet az USA és az EU között mélyülő szakadéokra.

¹⁰ The Future of Cohesion Policy 2024c.

A védelmi és kettős felhasználású innovációk európai szintű finanszírozása éppen a Horizont Európa és az Európai Védelmi Alap közvetlen uniós források rendszerén keresztül lehetséges, az e téren tapasztalható regionális és innovációs egyenlőtlenségek tehát nemcsak helyi szinten vagy csak egyes tagállamokra jellemzően jelentenek gazdasági hátrányt, hanem alapvetően az európai egység, szuverenitás, belső piac és versenyképesség akadályát képezik.

Bízunk benne, hogy a fenti felvetéseket viszontláthatjuk majd Enrico Letta belső piaci jelentésében. Az érdekcsoportokkal folytatott konzultációkra és a tagállami vezetők részvételével zajlott tárgyalásokra zárt ajtók mögött került sor, mindazonáltal a tervek szerint heteken belül bemutatandó jelentéstől azt várhatjuk, hogy a helyi sajátosságok figyelembevételével átfogó képet alkot a belső piac jelenlegi helyzetéről, és a regionális különbségek mentén olyan javaslatokat fogalmaz meg a jövőre vonatkozóan, amelyek a tagállamok és a helyi közösségek valódi prosperitását szolgálják az egységes belső piac és a kiegyenlített európai jólét érdekében.

2024. április 5.

Felhasznált irodalom

- A 9. kohéziós jelentés rávilágít, hogy a kohéziós politikának köszönhetően tovább csökkentek az EU régiói és tagállamai közötti egyenlőtlenségek (2024). *Európai Bizottság*, 2024. március 27. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_24_1616
- Európai Tanács (2023): *Az Európai Tanács ülése (2023. június 29. és 30.) – Következtetések*. 2023. június 30. Online: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7-2023-INIT/hu/pdf>
- European Commission (2024): *Ninth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion*. Online: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/cohesion9/9CR_Report_FINAL.pdf
- Exchange of Views on the High Level Report on the Future of the Single Market (2024). *Európai Parlament*, 2024. február 22. Online: <https://europarl.europa.eu/thinktank/hu/events/details/exchange-of-views-on-the-high-level-repo/20240122EOT08161>
- GYÉVAI Zoltán (2024): Enrico Letta: „Az USA sokkal jobban kihasználja az egységes belső piacon rejlő lehetőségeket”. *Szabad Európa*, 2024. március 18. Online: <https://szabadeuropa.hu/amp/enrico-letta-az-usa-sokkal-jobban-kihasznalja-az-egyseges-belső-piacban-rejlo-lehetosegeket-/32866252.html>
- NAVRACSICS Tibor (2024): Erősödő kohézió – kihívásokkal. *Ludovika.hu*, 2024. április 4. Online: <https://ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2024/04/04/erosodo-kohezio-kihivasokkal/>
- PACKROFF, Jonathan (2024): EU Single Market Report: Letta Wants to Mimic US Tax Credits. *Euractiv*, 2024. március 20. Online: <https://euractiv.com/section/economy-jobs/news/eu-single-market-report-letta-wants-to-mimic-us-tax-credits/>

A belső piac és az európai jólét kohéziós politikai kérdés

Redazione (2024): Enrico Letta Points Out the Four Pillars of the “Geopolitical Dimension” to Revitalize the EU Single Market. *Eunews*, 2024. február 22. Online: <https://eunews.it/en/2024/02/22/letta-points-out-the-four-pillars-of-the-geopolitical-dimension-to-revitalize-the-eu-single-market/>

The Future of Cohesion Policy (2024). *European Commission*, 2024. február 20. Online: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/how/future-cohesion-policy_en

The New European Innovation Agenda (2023). *European Commission*. Online: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/support-policy-making/shaping-eu-research-and-innovation-policy/new-european-innovation-agenda_en